

ЗАХИСТ ВІД НАПАДУ ТА СИЛОВЕ ЗАТРИМАННЯ НЕОЗБРОЄНОГО ПРАВОПОРУШНИКА

Марценюк Артем Сергійович

курсант 2-го курсу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Капінус Микола Віталійович

курсант 2-го курсу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Анісімов Дмитро Олексійович

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Актуальність теми. Актуальність питання захисту від нападу та силового затримання незброєних правопорушників стає все більш очевидною в сучасному світі, де виникають різноманітні ситуації, що вимагають швидкого та ефективного реагування правоохоронних органів. Однак, разом із важливістю ефективності таких заходів, на передній план виходить також питання їхньої етичності та відповідності принципам прав людини.

Мета статті. Полягає в розгляді ефективності та етики заходів, спрямованих на захист від нападу та силового затримання незброєних правопорушників. Через аналіз актуальності цього питання та обговорення загальних принципів і практичних аспектів, стаття ставить за мету підкреслити необхідність збалансованого підходу, який поєднує ефективність заходів з їхньою етичністю та відповідністю принципам прав людини.

Виклад основного матеріалу. У боротьбі з кримінальністю та забезпеченні громадської безпеки, правоохоронні органи мають право та обов'язок вживати заходів для захисту громадян та затримання осіб, які порушують закон. Проте, важливо, щоб ці заходи були обґрунтованими, пропорційними та здійснювалися з дотриманням принципів законності та прав людини.

Один з основних аспектів захисту від нападу та силового затримання незброєних правопорушників - це професійна підготовка правоохоронців. Чітко визначені стандарти тренувань, які включають такі аспекти, як навички переговорів, фізичні тренування та психологічну підготовку, можуть допомогти забезпечити, що правоохоронці діють відповідно до ситуації та мають необхідні знання та навички для ефективної та безпечної реакції.

Крім того, важливо враховувати контекст кожної конкретної ситуації. Наприклад, використання сили може бути обґрунтованим лише в тих випадках, коли існує реальна загроза для життя або здоров'я громадян чи правоохоронців. Застосування сили повинно бути пропорційним до загрози, що виникла, та мінімізувати можливість заподіяння шкоди.

На сьогодні відбуваються значні зміни в громадському житті нашої країни, що відображаються на економічних, політичних і правових стосунках. При таких обставинах підвищуються вимоги до рівня професійної підготовленості працівників

правоохоронних органів. Значне місце в професійній підготовці майбутніх працівників цієї галузі відводиться вдосконаленню спеціальної фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання [10, с. 101].

Результати дослідження дали змогу констатувати, що запровадження окремих елементів кросфіт тренувань сприяє підвищенню рівня фізичної підготовленості здобувачів вищої освіти в університетах зі специфічними умовами навчання. Тому, можна рекомендувати включення системи кросфіту в підготовку курсантів ВЗО Національної поліції України [12, с. 347].

Безумовно, етика грає ключову роль у розгляді цього питання. Правоохоронні органи повинні діяти в межах закону та з повагою до прав та гідності кожної людини, навіть у випадках, коли затримують осіб, які порушують закон. Забезпечення прав людини та запобігання необґрунтованому застосуванню сили повинні бути основними принципами, що керують діями правоохоронних органів.

Стаття 3 Конституції України встановлює, що для країни людина з її життям і здоров'ям, гідністю та безпекою є найважливішими соціальними цінностями. Це підтверджує визнання універсальних прав і свобод кожної людини як основи демократичного суспільства. Відповідно до цього принципу, держава зобов'язана забезпечувати реалізацію цих прав і свобод для всіх своїх громадян. [1].

У цьому світлі, Національна поліція України виконує важливу місію у забезпеченні захисту прав і свобод громадян. Закон України «Про Національну поліцію» визначає її функції, які охоплюють широкий спектр завдань, спрямованих на забезпечення публічної безпеки та порядку, захист прав і свобод людини, а також боротьбу з злочинністю.

Окрім цього, під час виконання повноважень, згідно зі статтею 42 Закону, поліція уповноважена застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (сила);
- 2) застосування спеціальних засобів;
- 3) застосування вогнепальної зброї [2].

А статтею 29 Закону передбачено вимоги до поліцейського заходу, згідно з якими поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції і має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним [2].

Необхідно враховувати, що дії поліції мають відповідати принципам законності, прозорості та захисту прав людини. Поліцейські повинні діяти в межах закону та з урахуванням пропорційності заходів, забезпечуючи безпеку і права громадян. [3 с. 193].

Національна поліція має відповідальність за створення ефективної системи правопорядку, що сприяє захисту прав і свобод громадян, забезпеченню гідності і безпеки в суспільстві. Цей підхід сприяє підтримці руху України в напрямі демократичного розвитку та визнанню пріоритету цінностей, закріплених у Конституції. [1].

Кожен поліцейський зобов'язаний мати високий рівень фізичної підготовленості та володіти навичками фізичного втручання, включаючи самозахист та бойові техніки, які необхідні для виконання службових обов'язків як у стандартних, так і в екстремальних ситуаціях. Це є невід'ємною частиною професійної підготовки, оскільки впливає на ефективність оперативної діяльності та гарантує безпеку як самого поліцейського, так і його оточення. Цей аспект постійно потребує вдосконалення та досліджень для забезпечення високого стандарту безпеки та ефективності в роботі поліцейських [7 с.163].

Додатково, належна увага повинна бути приділена питанням підготовки та психологічної готовності поліцейських до можливого використання сили. Спеціальна

підготовка, що базується на розумінні юридичних обмежень та етичних норм, допомагає забезпечити, що сила використовується відповідно до закону та в інтересах громадської безпеки.

Держава повинна приділяти достатньо уваги діяльності спорту не тільки й не стільки на національному, а й на міжнародному рівні [11, с. 213].

Підрозділи поліції, які мають особливе призначення, поліція охорони та спеціальна поліція поряд, крім виконання своїх основних завдань, також зобов'язані забезпечувати порядок на постах у разі виникнення порушень. Підрозділи поліції, які відповідають за охорону важливих об'єктів, а також підрозділи, які забезпечують безпеку на дорогах, можуть бути залучені до забезпечення порядку та боротьби зі злочинністю за розпорядженням безпосередніх начальників. Взаємодія між Національною поліцією та Національною гвардією України щодо забезпечення громадської безпеки і порядку регулюється спеціальним механізмом, який діє у мирний час, за винятком періодів надзвичайного стану [5].

Щодо покращення фізичного виховання в системі ЗВО МВС України, ми рекомендуємо введення двох розділених дисциплін з фізичного виховання: загальної фізичної підготовки для розвитку загальних фізичних здібностей та навичок, і спеціальної фізичної підготовки, яка спрямована на професійно орієнтовану підготовку поліцейських.

У сфері фізичної підготовки курсантів існує проблема нерівномірного розподілу навчального матеріалу в залежності від їхніх спеціалізацій. Наприклад, підготовка майбутнього патрульного поліцейського потребує вищого рівня фізичних здібностей порівняно зі слідчими. Ця проблема потребує уваги і вимагає адаптації навчального процесу до конкретних вимог різних спеціальностей. Під час навчання поліцейським слід акцентувати увагу на навичках самооборони, які є важливими у багатьох ситуаціях, що виникають у роботі. Правоохоронці повинні завжди дотримуватися закону, уникати безпідставних тілесних ушкоджень та контролювати ситуацію. Для цього необхідно постійно підтримувати фізичну форму та участь у спеціалізованих програмах та курсах [8 с. 101].

Запровадження таких змін може зменшити кількість бажаючих вступати у поліцію, проте підвищить рівень професійної підготовки та ефективності роботи правоохоронців.

Особливості застосування фізичних заходів впливу, такі як вид прийому, тактика інтервенції та інтенсивність впливу, залежать від різноманітних факторів, які варто оцінити у будь-якому контакті з правопорушником або потенційною особою. Серед них [4]:

– характер правопорушення, такий як невиконання законних вимог владних осіб, опір правоохоронцям, порушення громадського порядку або напади на громадян чи правоохоронців.

– обставини, що виникають під час правопорушення, такі як кількість правопорушників, наявність зброї, місцевість та можливості втечі.

– фізичний стан правопорушника, включаючи вік, стать, стан здоров'я, рівень алкогольного сп'яніння та навички рукопашного бою.

– психічний стан та особливості поведінки правопорушника, які можуть включати агресивність, апатію, стан афекту або депресії, а також ймовірність застосування зброї чи спроби нападу або втечі.

Оцінка цих факторів допомагає забезпечити адекватну та пропорційну реакцію правоохоронних органів на ситуацію та забезпечити безпеку як для правопорушників, так і для правоохоронців.

У випадках, коли міри переконання не призвели до припинення правопорушення, застосовуються прийоми затримання, які базуються на використанні ударної техніки та болючих впливів на різні суглоби. Вибір конкретного прийому та його застосування залежить від обставин, рівня небезпеки та агресивності осіб, щодо яких він застосовується. Перед виконанням прийому необхідно оцінити його ефективність у даній ситуації та розпочати дії з нанесення відволікаючого удару, який може розслабити противника. У випадку нападу з загрозою задушення, першочерговою дією є послаблення задушливого захвату, за яким може наступати удар. Застосування прийомів затримання після мір попередження може бути складним, оскільки правопорушник вже попереджений і може очікувати подальших дій поліцейського. Однак ефект раптовості все ж можна досягти. Зненацька перехід до проведення прийому може здивувати правопорушника і зменшити його готовність до протидії.

Під час виконання дій важливо уникати прояву готовності до дії, продовжуючи переконання, а обравши сприятливий момент, раптово переходити до проведення прийому затримання або комбінації прийомів.

При виборі методу затримання важливо враховувати його ефективність та надійність у конкретній ситуації. Часто, особливо під час несення патрульно-постової служби, використовуються прийоми, що включають важелі руки – як ззовні, так і зсередини. Це обумовлено їхньою універсальністю: вони можуть бути застосовані окремо або в комбінації з іншими захисними діями для захисту від нападу, як зі сторони неозброєних, так і озброєних осіб, а також для визволення від захватів.

Перш за все, поліцейським рекомендується активно використовувати методи мір попередження та переконання перед переходом до силових заходів. Попередження може включати в себе вживання голосних команд та використання жестів, щоб намагатися заспокоїти ситуацію та зупинити протизаконні дії [6].

Тому розумна комбінація мір попередження, вміння використовувати силові методи пропорційно та безпечно, а також постійне підтримання високого рівня професійної підготовки є ключем до успішного захисту та затримання неозброєних правопорушників.

У випадках, коли міри переконання виявляються неефективними, а нападник виявляє агресивну поведінку та становить загрозу для життя та безпеки, поліцейським слід мати підготовку до використання силових методів затримання. Важливо, щоб такі заходи були адекватними та пропорційними обставині. Поліцейські повинні оцінювати ризики та забезпечувати мінімальний рівень травматизму для всіх учасників події.

Крім того, тренування у техніках самозахисту та прийомах рукопашного бою є невід'ємною частиною підготовки поліцейських. Володіння такими навичками дозволяє ефективно відбивати напади та здійснювати безпечно затримання правопорушників, мінімізуючи ризики для всіх сторін.

Нарешті, важливо, щоб поліцейські завжди діяли відповідно до закону та етичних стандартів, дотримуючись принципів прав людини та захисту громадянських прав. Служба у поліції має ґрунтуватися на принципах законності, прозорості та поваги до гідності кожної людини.

Для досягнення цих цілей поліцейським слід удосконалювати свої навички та знання в галузі безпеки та захисту громадян. Це може включати регулярні тренування з використання методів самозахисту та рукопашного бою, а також участь у спеціальних курсах і семінарах, присвячених таким питанням. Важливо розробляти та впроваджувати нові методи та стратегії захисту, які враховують сучасні тенденції

у кримінальній сфері та психологічні особливості правопорушників. Інноваційні підходи можуть включати в себе використання новітніх технологій для моніторингу та прогнозування злочинності, а також розвиток спеціалізованих програм для підвищення ефективності силового впливу.

Надзвичайно важливою є також співпраця з іншими службами та агентствами правопорядку для обміну досвідом та координації дій у випадках надзвичайних ситуацій. Тільки завдяки спільним зусиллям можна забезпечити найвищий рівень безпеки та захисту для всього суспільства.

У заключенні, ефективний захист від нападу та силове затримання неозброєних правопорушників є невід'ємною складовою роботи поліції. Забезпечення безпеки громадян та дотримання закону повинні бути завжди на першому місці, і для досягнення цих цілей необхідно постійно вдосконалювати свої навички та знання, використовувати інноваційні підходи та співпрацювати з іншими правоохоронними органами.

Висновки. В умовах складних криміногенних ситуацій в нашій країні останнім часом набувають все більшого значення навички поліцейських у використанні засобів активної оборони. Однією з ключових проблем, з якими стикаються правоохоронці, є зростання випадків нападів на поліцейських під час виконання ними службових обов'язків. Основною метою є здатність протистояти злочинним посяганням, уникати використання вогнепальної зброї та інших небезпечних засобів.

Для забезпечення ефективного захисту від нападу та силового затримання неозброєних правопорушників, поліція має використовувати законні та ефективні методи, які відповідають вимогам законодавства України. Додатково, законодавство України передбачає захист прав та свобод громадян, зокрема їх права на особисту недоторканність та безпеку. Це відображено у Конституції України та різноманітних нормативно-правових актах, що регулюють правовий статус поліції та процедури застосування силових заходів.

У цьому контексті запропоновані рекомендації, які мають на меті покращення рівня професійно-практичної підготовки поліцейських, підвищення їх навичок у відбитті та припиненні протизаконних дій за допомогою прийомів рукопашного бою та використання спеціальних засобів у процесі виконання службових обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Київ.
2. Закон України «Про Національну поліцію», Положення про патрульну службу МВС, Положення про Національну поліцію : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 верес. 2017 р. 104 с.
3. Малічевський В.І. Психологія застосування вогнепальної зброї на ураження : деякі соціокультурні та практичні аспекти. Наукові записки. Вип. 2. 2001. С. 191–195.
4. Литвин В. В. Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06. Національна академія внутрішніх справ. К., 2019. 261 с.
5. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції: навч. посіб. / [В.Г. Грибан, В.А. Глуховець, Д.Г. Казначеев, В.Я. Покайчук та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2017.
6. Поліцейські заходи (Частина 1 «Превентивні поліцейські заходи»): Навчальний відео посібник / за загальною редакцією В.А. Глуховець [А.О. Собакар, Манза С.В., Кукліс Є.Б., О.Г. Комісаров, Мінка Т.П. та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпро: ДДУВС, ГУНП У Дніпропетровській області, 2017.

7. Анісімов Д. О. Фізична підготовка курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану: актуальні питання Фізична культура в університетській освіті: світова практика та сучасні тренди: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 163-164
8. Т. Трень, Д. Анісімов. Рівень фізичних здібностей як необхідна умова професійної підготовки поліцейських. Правові аспекти застосування прийомів рукопашного бою при силовому затриманні та проблемні питання надання домедичної допомоги : матеріали Всеукр. кругл. Столу. Дніпро ДДУВС, 2021. С. 100-101
9. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 року № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text>
10. Соловей О.М., Богуславський В.В., Пожидаєв М.Ю., Анісімов Д.О. Мотивація до занять спортом у курсантів різних факультетів і курсів університету внутрішніх справ. Фізична культура, спорт та здоров'я нації : збірник наукових праць. Житомир, 2018. Вип. 6 (25). С. 100–107.
11. Anisimov, D.O. & Shablusty, V.V. (2021). Istoriia stanovlennia zakonodavstva pro kryminalnu vidpovidalnist za protypravnyi vplyv na rezultaty ofitsiinykh sportyvnykh zmahan na terytorii Ukrainy (1845-1991 rr.) [The History of the Formation of Legislation on Criminal Liability for Unlawful Influence on the Results of Official Sports Competitions in Ukraine (1845-1991)]. Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Spetsialnyi vypusk – Scientific Bulletin of Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs. Special issue, 2, 211–215 [in Ukrainian].
12. Петрушин Д.В., Анісімов Д.О., Пожидаєв М.Ю. Методика розвитку спеціальних фізичних якостей курсантів закладів вищої освіти Національної поліції України з використанням системи кросфіт. Молодий вчений. 2019. № 2 (66). С. 345–348. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-75>.